

Dinle bak, sana bir hikâye anlata-
yım küçük arkadaşım! Bir zaman-
lar yaşını başını almış bir komşum
vardı. Onunla hayat hakkında uzun
uzun konuşurduk. Sonra bir gün
buraları terk edip kırsal bir yerde
yaşamaya başladı. Ama biz görüş-
meyi kesmedik. Felsefe ile ilgilen-
meye başlayınca onunla konuşmak
benim için adeta görev hâline gel-
di. Bir gün onun için çok önemli
bir konu hakkında konuşmuştuk:
insan ve doğa ilişkisi.

SOKRATES
(MÖ 470-399)
Yunan filozof

Blaise PASCAL
(1623-1662)
Fransız yazar
ve filozof

Immanuel
KANT
(1724-1804)
Alman filozof

René DESCARTES
(1596-1650)
Fransız
filozof

— Siz filozoflar sık sık doğadan bahsediyorsunuz ama pek doğaya çıktığınız yok! Sokrates düzenlenen şöenlerde pek çok kişiyle konuşurdu fakat felsefe yapmak için şehrin duvarlarından dışarı adımını atmazdı. Pascal'a göre insanlığın yaşadığı tüm talihsizlikler bir odada sessizce oturmayı becerememesinden kaynaklanıyordu. Her gün aynı yolda gezinti yapan Kant da fikrimi değiştirmeyecek!

— Evet, haklısın, filozoflar doğanın kendisinden çok nesnelerin doğasıyla ilgilenirler.

— Bunun üzerinde biraz duralım! Descartes “doğaya hakim olmaya ve onu kontrol etmeye” çağırır. Siz filozoflar doğayı tanımıyorsunuz ama ona hâkim olmak istiyorsunuz. Bu kadarı biraz fazla!

—Bazı filozoflar daha derin düşünmüş ve doğanın sır perdesini aralama amacıyla olmamışlardır. Bu filozoflar doğanın sırlarına saygı göstermeyi bilmişlerdir.

—Evet ama bu kadar derin düşüncelere dalmışken etrafınızda ne var ne yok unutuveriyorsunuz. Teoremi herkes tarafından bilinen **Thales**, yıldızları izlerken kuyuya düşmüş ve onu kurtarmaya gelen Trakyalı hizmetçisi kendisiyle alay etmiştir.

—Fakat tüm filozofların çevrelerinde olup bitene kayıtsız oldukları söylenemez. Kant iki şeye karşı kalbinin saygı ve hayranlık hissi ile dolduğunu söylüyordu; bunlardan birisi meşhur ahlak yasası, diğeri de başının üstünde alabildiğine uzanan yıldızlı gökyüzüydü. Kant'ın “dinamik yüce” fikrini anlaşılır

THALES
(MÖ 625-547)
Yunan bilim
insanı ve filozof

kılmak için doğanın benzersizliğini de anlamak gerekiyor. “Korkusuzca kopan kayalar[...] yakıp yıkan güçleriyle volkanlar, uçsuz bucaksız okyanuslarda öfkeyle kasıp kavuran fırtınalar...” diye betimlerken doğanın gösterisine karşı da dikkat kesilmemiş midir? İstisnalar vardır ve o kadar da az değildir. Filozoflar özellikle soru sorma ve açıklama getirmeye çalışma takıntılılarıyla anlaması zor olanı anlamlandırmaya çalışmışlardır. Önceleri var olduğumuz, yaşadığımız alan için “doğa” ve “çevre” kavramlarını kullandık, bunlara bir de “etrafımızdakiler” ve “ortam” kavramını da ekleyebiliriz. Mesela balıklar su “ortamı”nda yaşarlar. Tüm canlı türlerinin yaşam “ortamları” vardır. Fakat bu terimlerin anlamı aynı değildir.

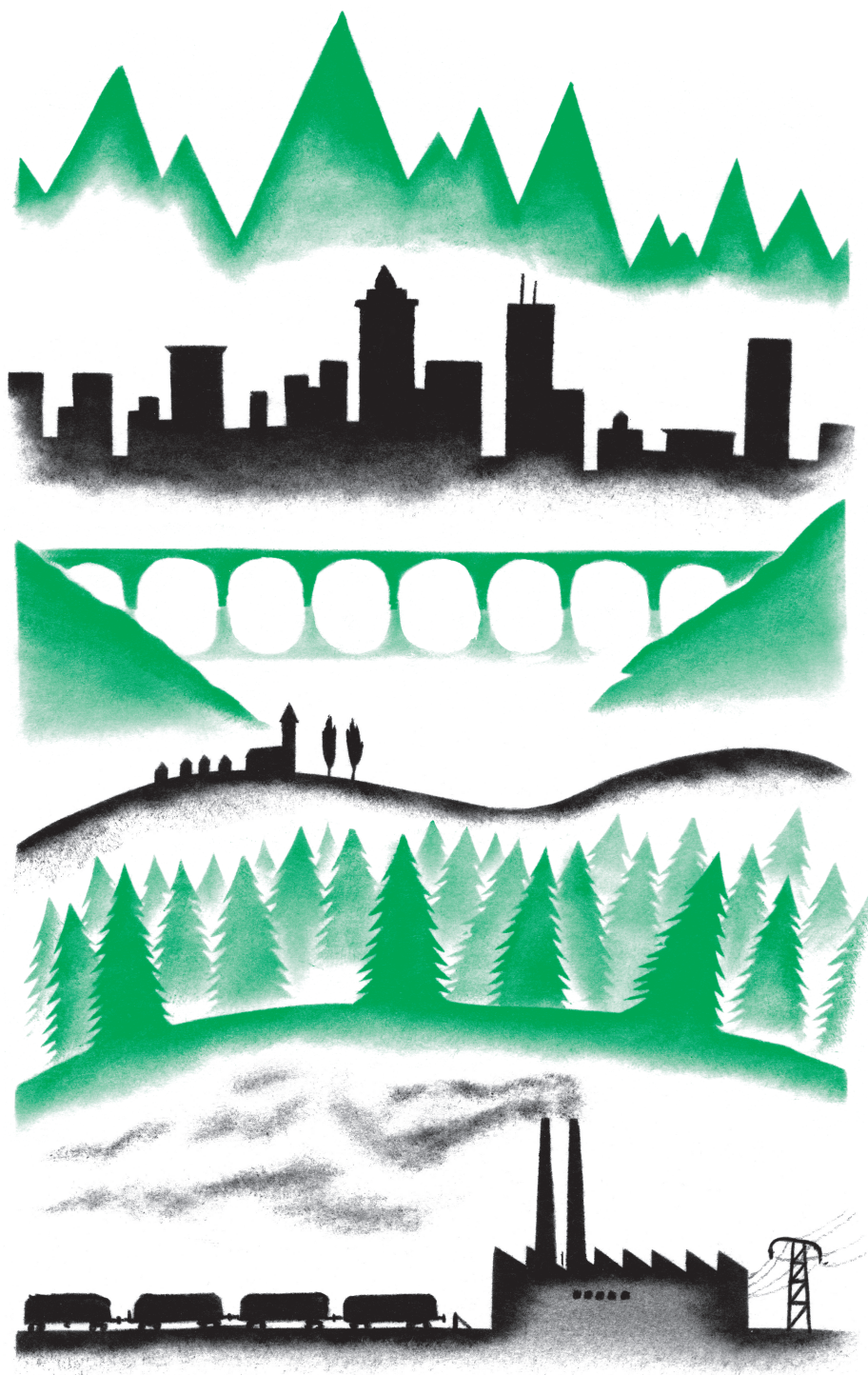

ROUSSEAU
(1712-1778)
Aydınlanma
Çağı'nda yaşamış
Cenevreli yazar,
filozof

—Yani **etrafımızdakiler** ve **içinde yaşadığımız çevre yerine** “doğa” sözcüğünü kullanmamalıyım öyle mi?

—**Aslında doğa ve çevre birbirlerinden farklı kavramlardır.**

Benim çevremde ormanlar, kırlar olduğu gibi tarım alanları ve fabrikalar da var. Evim ağaçlık bir alanda olsa da şehirden çok uzakta değil. İnsandan etkilenmemiş vahşi bir yer anlamında “doğa”da değil, insan toplumlarının yerleştiği ve ihtiyaçlarına göre düzenledikleri bir alanda. Bu bazen hemen anlaşılmıyor çünkü insanlar göze daha güzel geldiğinden yaşadığı çevreyi insan eli değmemiş gibi düzenliyor. *Yeni Heloise* kitabında **Rousseau** ana karakteri Julie'nin içinde binbir türlü çiçek, ağaç, çalı olan muhteşem bahçesini tüm yönleriyle anlatır.

Bu kitapta bahçıvan, gezenlerin daha çok etkilenmesi için kendi izlerini yani insan etkisini yok etmeye çalışır. Fakat biliyoruz ki burada söz edilen muhteşem bahçe doğanın el değmemiş bir parçası değil, insan eliyle yaratılmış çevredir...

—Aslında tanımlamak o kadar kolay değil. Şüphesiz doğayla ilgilenen, doğayı merak eden filozoflardan çok daha fazla kâşif, dağcı, çiftçi vardır. Filozoflar da çoğu zaman çevrelerinde olup bitene, etrafın kalabalık olup olmadığına, doğanın bozulup bozulmadığına, şehirleşme oranına, tarım etkinliklerine, gürültüsüne, kokusuna, iklimine, renklerine vs. pek dikkat etmezler.

—Yaşadığımız çevrenin ruh hâlimizi etkilediği çok eski zamanlardan beri söylenir. Hatta Nietzsche

Friedrich
NIETZSCHE
(1844-1900)
Alman
filozof

**KUZEY İKLİMİNDEKİ İNSAN-
LARIN DAHA AHLAKLI,
YETERİNCE ERDEMLİ, SAMİ-
Mİ VE İÇTEN OLDUKLARINI
GÖRÜRSÜNÜZ. ORTA KUŞAK
ÜLKELERİNE DOĞRU İLER-
LEYİN [...] İKLİM O KADAR
SICAK BİR HÂLE GELİR Kİ
BEDENDE GÜÇ KALMAZ.
BEDENİN BİTKİNLİĞİ RUHA
DA GEÇECEKTİR...**

Montesquieu

MACHIAVELLI
(1469-1527)
İtalyan filozof,
siyaset bilimci

MONTESQUIEU
(1689-1755)
Fransız
yazar ve filozof

içinde bulunduğu çevrenin insanın konuşmasını, düşünmesini ve yazmasını etkilediğini söyler. Bu yüzden **Machiavelli** Floransa'nın kuru ve temiz havası sayesinde *Prens* isimli eserini böylesine açık ve keskin bir üslupla kaleme almıştır. Machiavelli'den sonra **Montesquieu** de iklimin hem insan hayatına hem de siyasi yaşama etkisi olduğunu söylemiştir. Bazı iklimler siyaset için daha uygundur, Fransa'nın ılıman iklimi bu iş için biçilmiş kaftandır! Artık böyle düşünmüyoruz ama bu teori doğanın insanlar için önemi ne, içinde barındırdığı olasılıklar gibi, **her birimizin kendi çevresiyle girdiği en yakın ilişkiden** uydu görüntüleri aracılığıyla gördüğü ya da hayal ettiği **daha uzak** ilişkilere kadar, hayatlarını etkileyen zorluklara dikkatimizi çekiyor.